

Hodnocení rizik pro malá rybářská plavidla

Úvod

Rybolov patří k nejnebezpečnějším povoláním. Riziko nehody při rybolovu je 2,4x vyšší, než je celkový průměr v průmyslových odvětvích v rámci EU⁽¹⁾. Rozsah, pravděpodobnost a závažnost nemocí z povolání a pracovních úrazů v tomto odvětví mohou být negativně ovlivněny prací v náročném prostředí,

kteřá je navíc organizována v dlouhých a nepravidelných směnách.

Účelem tohoto informačního listu je pomoci osobám, které jsou odpovědné za ochranu zdraví a bezpečnost při práci, v jejich úsilí snižovat rizika pro pracovníky v tomto nebezpečném odvětví. Rizika mohou být snížena, pokud se provádí jejich hodnocení a pokud jsou zaváděna preventivní opatření. Za vyhodnocení rizik a sdělení potřebných informací zaměstnancům je odpovědný zaměstnavatel.

Legislativa

Požadavky na rybářská plavidla z hlediska ochrany zdraví a bezpečnosti jsou stanoveny v evropských a mezinárodních předpisech a v praxi jsou aplikovány a vymáhány na národní úrovni. Kromě toho je třeba se řídit podle celé řady dalších předpisů a norem, které často platí podle velikosti lodi. Evropská legislativa pozůstává ze dvou směrnic:

- Směrnice Rady 89/391/EHS ze dne 12. června 1989 o zavádění opatření pro zlepšení bezpečnosti a ochrany zdraví zaměstnanců při práci;
- Směrnice Rady 93/103/ES ze dne 23. listopadu 1993 o minimálních požadavcích na bezpečnost a zdraví při práci na rybářských plavidlech.

Co to je nehoda?

V rejdařství se rozlišuje mezi nehodami při práci a nehodami na moři.

Nehody při práci

Nehodou při práci se rozumí nehoda, která zasáhla člena posádky během normálního provozu na palubě, přičemž tento provoz zahrnuje například i vykládání úlovku.

Nehody na moři

Nehodou na moři se rozumí událost, kterou je postižena loď na moři. Zahrnuje například srážku nebo njetí na mělčinu. Stejný termín dále zahrnuje veškeré nehody posádky spojené s ovládáním a provozem samotné lodi. Tento informační list se nezabývá prevencí nehod na moři.

Hodnocení rizik

Po zaměstnavatelích se požaduje, aby posoudili rizika pro bezpečnost a zdraví a aby podnikli opatření ke zvýšení úrovně ochrany poskytované pracovníkům. Tento proces se nazývá hodnocení rizik a lze ho rozdělit do několika kroků.

Jaký je rozdíl mezi nebezpečím a rizikem?

- Pod nebezpečím se rozumí cokoli, co může vyvolat újmu.
- Rizikem se rozumí pravděpodobnost, že k újmě dojde.

1. Vyhledat potenciální nebezpečí

Přemýšlejte o tom, jak se provádí příslušná práce a jaké materiály, zařízení a chemikálie se používají. Co může způsobit újmu? Zde jsou některé příklady:

- pády přes palubu;
- zapletení se do sítí;
- úraz způsobený pohyblivými se objekty;
- hluk ve strojně;
- řezné rány při manipulaci s úlovkem nebo náčiním pro rybolov.

Při hodnocení musíte vzít v úvahu veškeré relevantní metody rybolovu (např. lov do pastí nebo lov vlečnou sítí), jelikož každá z nich se vyznačuje určitými nebezpečími a riziky. Dále je nutné počítat s běžnými a neustále se opakujícími situacemi, k nimž patří třeba nalodování nebo údržba motoru. Pro začátek je možné použít kontrolní seznam z tohoto informačního listu. Je však nutné si uvědomit, že se nejedná o seznam vyčerpávající. Směrnice Rady 93/103/ES o minimálních požadavcích na bezpečnost a zdraví při práci na rybářských plavidlech obsahuje rozsáhlý seznam minimálních požadavků pro tuto oblast.

2. Usoudit, kdo může utrpět újmu a jakým způsobem

Přemýšlejte o každém, kdo může být zraněn. Netýká se to jenom zaměstnanců, ale také dodavatelů, osob samostatně výdělečně činných, cizích posádek a veřejnosti.

3. Vyhodnotit rizika a rozhodnout o konkrétních krocích

Existuje pravděpodobnost, že někdo utrpí nějakou újmu? Pokud nelze vyloučit možnost, že by někdo mohl být zraněn:

- lze nebezpečí zcela eliminovat?
- lze držet riziko pod kontrolou?
- lze aplikovat ochranná opatření pro veškerý personál?
- je nutné používat osobní ochranné pomůcky k tomu, aby byli zaměstnanci chráněni před rizikem, které nelze mít přiměřeně pod kontrolou pomocí kolektivně aplikovaných ochranných opatření?

4. Konkrétně jednat

Poté, co se dokončí hodnocení rizik, je třeba definovat potřebná preventivní opatření a seřadit je podle priority. Pak je třeba konkrétně jednat a zapojit zaměstnance a jejich zástupce do celého procesu. Jednotlivé kroky ke snížení rizik se musí stát součástí každodenního provozu na rybářských plavidlech.

5. Přezkoumat zjištěné skutečnosti

Pracovní postupy se mění a totéž platí i pro používané zařízení a chemikálie. Když dojde k významné změně, zkontrolujte, jestli se neobjevila nová nebezpečí, která je zapotřebí držet pod kontrolou.

Sdělování informací, vzdělávání a školení

Říkejte lidem, co děláte

Hovořte s posádkami a se zástupci zaměstnanců. Zapojte je do procesu hodnocení rizik a hovořte s nimi o tom, co děláte pro snížení rizika.

Školení

Všichni členové posádky na palubě rybářského plavidla by měli být zaškoleni a plně schopni vykonávat své úkoly. Každý by měl mít jasně stanovenou úlohu a odpovědnost se zřetelem k ochraně zdraví a bezpečnosti při práci, ať již se jedná o majitele lodi, kapitána nebo dělníka. Každá osoba na palubě by měla vědět, co má dělat v případě mimořádných událostí.

⁽¹⁾ Čísla za roky 1998 a 1999. Zdroj: Eurostat, Statistics in Focus, Theme 3, 16/2001..

Příčiny nehod na malých rybářských lodích

Příčinou mnoha smrtelných úrazů na malých rybářských plavidlech je pád přes palubu. Důsledné používání záchranných vest zachraňuje životy. Vysoce rizikovým úkonem je navijení rybářských sítí, při němž se pracovníci mohou utopit nebo zranit, když se zapletou do sítí nebo do navijáku. Velmi častými příčinami úrazů bez smrtelných následků jsou různé pády a zasažení pohyblivými předměty (například zařízení pro vlečné sítě).

Riziko nehod pro posádky malých rybářských plavidel je vysoké i z toho důvodu, že posádky jsou málo početné a často vykonávají řadu úkonů najednou. Riziko nehod se zvyšuje při špatném počasí. Je proto třeba definovat podmínky, za nichž je riziko pro vyplutí za účelem rybolovu již příliš vysoké. V mnoha případech totiž platí, že důsledky nehody jsou na moři mnohem závažnější, než kdyby se stejná nehoda stala na souši.

Fotografii laskavě poskytl ISPEL, Itálie.

Faktory, které mohou zvýšit riziko nehod:

- Dlouhá pracovní doba způsobující únavu.
- Staré nebo nedostatečně udržované lodě.
- Nebezpečné strojní zařízení.
- Stísněné pracovní prostory.
- Nebezpečí typická pro rybolov (moře, počasí).
- Nedostatečné vyškolení a kvalifikace.
- Nedostatečné sledování bezpečnostních parametrů.
- Nebezpečný materiál (například jedovaté ryby).
- Nedostatečné určení jednotlivých nebezpečných aspektů.
- Zanedbání při poskytování nebo využívání bezpečnostních opatření nebo ochranných prostředků.

Nebezpečí pro zdraví při práci na malých rybářských plavidlech

V následujícím textu jsou zmíněna jen některá nebezpečí pro zdraví pracovníků na palubách malých rybářských plavidel.

Hluk

Na palubách rybářských plavidel je běžný značný hluk, způsobovaný strojním zařízením. Ve všech situacích, kdy je to možné, je třeba bránit tomu, aby byli pracovníci vystaveni hluku, přičemž je nutné preferovat jiné prostředky než individuální ochranu uší:

- omezování hluku technickými opatřeními (například montáž tlumičů na výfuky);
- zablokování šíření hluku od jeho zdroje k pracovníkům;
- změna pracovních stereotypů;
- údržba zařízení a vybavení.

Stres a psychosociální problémy

Stres z práce je pociťován tehdy, když nároky pracovního prostředí začnou přesahovat schopnosti pracovníků se s nimi vyrovnat (nebo je udržet pod kontrolou). Stres vyvolaný prací může vést k řadě zdravotních problémů. Příznaky pracovního stresu mohou vyústit k nadměrnému užívání alkoholu, tabáku nebo léčiv.

Stres z práce představuje organizační problém, a ne individuální slabost. Je třeba určit hlavní příčiny stresu a zmírnit je. Lepší plánování práce a lepší životní podmínky na palubě mohou napomoci snížení rizika zdravotních problémů souvisejících se stresem.

Poruchy kosterního a svalového systému

Ruční manipulace zahrnuje přesouvání těžkých nákladů s využitím svalové síly rukou i ostatních částí těla. Ruční manipulaci je třeba se dle možnosti vyhnout. Není-li to možné, je nutné alespoň co nejvíce snížit riziko zranění prostřednictvím následujících opatření:

- zlepšit dispozici pracoviště tak, aby došlo k omezení ruční manipulace;
- změnit charakter břemen tak, aby byla lehčí nebo aby bylo možné je lépe uchopit;
- vyškolení zaměstnance ve správné praxi a v používání správné manipulační techniky.

Poruchy funkce horních končetin z povolání vznikají zejména v důsledku vykonávání monotónních pohybů. Riziko poškození zdraví lze omezit například takto:

- změnou dispozice pracovního místa;
- řádnou údržbou pracovního zařízení;
- řízením práce tak, aby byly zajištěny pravidelné přestávky;
- školením pracovníků ve správných postupech.

Nebezpečí infekcí

Zranění mohou být způsobena rybími kostmi, šupinami nebo ostrými bodavými orgány ryb. Dodržujte správné postupy první pomoci, čímž snížíte riziko komplikací na minimum.

Zima, vlhko, vítr a slunce

Rybolov zpravidla probíhá v chladu, vlhku a za větrného počasí. Tyto podmínky vnějšího prostředí zvyšují riziko poranění a onemocnění. Riziko poškození kůže a zraku sluncem je na moři vyšší než na souši kvůli neomezenému odrazu slunečních paprsků.

Je nezbytné používat těsně padnoucí, dobře izolované a vodotěsné pracovní oděvy a ochranné krémy proti slunci s vysokým faktorem. Problémům se zrakem lze zabránit používáním slunečních brýlí

Nevyhnutelné sú pracovné odevy priliehajúce tesne na telo, tepelne izolujúce a vodovzdorné a ochranné opaľovacie prostriedky s vysokým faktorom ochrany. Slnečné okuliare s bočnými tienidlami môžu zabrániť problémom s očami.

Správná praxe při rybolovu

Evropská agentura pro bezpečnost a zdraví při práci provozuje specializované internetové stránky věnované správné praxi v odvětví rybolovu. Na těchto stránkách lze nalézt konkrétní informace buď tematicky nebo v abecedně řazeném rejstříku. Dále zde lze najít obsáhlý seznam poskytovatelů informací. Adresa těchto specializovaných internetových stránek je: http://europe.osha.eu.int/good_practice/sector/fisheries

Chov vodních živočichů, včetně umělého chovu ryb, patří do této odvětví jako rybolov, a vyznačuje se specifickými nebezpečími a riziky. Pracovníci mohou být například vystaveni prachu z krmiv, což může vést až k akutním alergickým respiračním příznakům. Výskyt prachu je nutné omezovat technickými opatřeními. Osobní ochranné prostředky (respirátory) se mají používat až jako poslední možnost. **equipment (dust masks).**

Prevence pádů do vody a používání vhodného záchranného vybavení patří ke klíčovým tématům při omezování smrtelných úrazů v odvětví rybolovu. Úřady doporučují, aby každá osoba, která pracuje na palubě, měla na sobě vybavení soustavně zamezující ponoření pod hladinu.

Bezpečnost a ochrana zdraví při práci musí být řešena přímo na palubě. Prvním krokem je provést hodnocení rizik. Návrhy, jako postupovat dále, lze najít v tomto informačním listu a prostřednictvím odkazů v této sekci.

Různé metody rybolovu se mohou vyznačovat různými nebezpečími a riziky. V této sekci jsou definována rizika související s **lovem koryšů a měkkýšů**. Patří k nim například riziko namotání lan značkových bójí na vrtuli plavidla. Značkové bóje se používají k upřesnění polohy pastí na humry.

Další informace

Internetové stránky Evropské agentury obsahují řadu informací o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci na adrese <http://agency.osha.eu.int>

K dalším zdrojům informací patří:

- Databáze EUR-LEX obsahující navrhované a stávající směrnice na adrese <http://europa.eu.int/eur-lex/en/index.html>
- Evropská komise – Generální ředitelství pro rybářství na adrese http://europa.eu.int/comm/fisheries/policy_en.htm
- Evropská komise – Generální ředitelství pro zaměstnanost a sociální věci (včetně záležitostí týkajících se bezpečnosti a ochrany zdraví při práci) na adrese: http://europa.eu.int/comm/dgs/employment_social/index_en.htm

Kontrolní seznam

Tento kontrolní seznam představuje počáteční krok v procesu hodnocení rizik. Obsahuje řadu otázek týkajících se běžných nebezpečí a rizik na malých rybářských plavidlech. Na otázky je třeba odpovídat pouze „ano“ nebo „ne“. Dále je k dispozici kolonka, do níž se zapíše preventivní opatření, které je třeba podniknout.

Krátký kontrolní seznam tohoto charakteru nemůže pokrýt všechna relevantní nebezpečí a rizika. Seznam minimálních požadavků na bezpečnost a ochranu zdraví při práci na palubě rybářských plavidel je k dispozici ve směrnici Rady 93/103/ES ze dne 23. listopadu 1993. Směrnici najdete na internetových stránkách EUR-LEX na adrese uvedené v předchozím odstavci (Další informace).

Kontrolní seznam pro hodnocení rizik

Nebezpečí	Ano/ne	Preventivní opatření
Existuje riziko pádu přes palubu?		
Existuje riziko pádu na palubě z výšky větší než dva metry?		
Existuje riziko uklouznutí na lávkách a schodech?		
Vyskytují se na lodi předměty s nebezpečným povrchem (např. ocelové kabely, ostré nástroje)?		
Vyskytují se na lodi nezajištěné předměty (například bedny nebo sudy), které se mohou uvolnit a způsobit újmu?		
Existuje nebezpečí poranění nebo zapletení do kabelů patřících k zařízení pro rybolov?		
Vyskytují se nechráněné pohyblivé součásti strojů (zejména ve strojně, např. točící se hřídele)?		
Vyskytují se na lodi horké povrchy (například výfuky), kterých se pracovníci mohou omylem dotknout?		
Existuje nebezpečí úrazu elektrickým proudem z jakéhokoliv zdroje?		
Existuje nebezpečí obloukového výboje (např. z akumulátorů)?		
Existuje nebezpečí výbuchu (např. plynu z akumulátorů)?		
Vyskytují se na lodi hořlaviny (pevné, kapalné, např. paliva nebo maziva, případně plynné), které by se mohly vznítit?		
Vyskytuje se v nebezpečných prostorech nějaký zápalný zdroj (například topení)?		
Pracuje se na lodi ve stísněných prostorech (např. nákladní prostory nebo zásobníky všeho druhu), kde může nastat nedostatek kyslíku nebo kde může dojít k nahromadění výparů?		
Dochází ve vnitřních prostorech (např. ve strojně) k dostatečné výměně vzduchu?		
Jak velký hluk je ve strojně? Je nutné křičet, když se chcete dorozumět s osobou, která stojí dva metry od vás?		
Musí se na lodi vykonávat hodně namáhavé fyzické práce (např. přenášení a nakládání ulovených ryb)?		
Vykonávají se na lodi monotónní práce (např. zpracování ryb)?		
Mohou pracovníci utrpět poranění při manipulaci s úlovkem a může dojít k infikování takovýchto poranění (způsobených například rybími kostmi, bodavými orgány nebo šupinami)?		
Jsou pracovníci vystaveni působení nebezpečných látek (např. rozpouštědel, konzervačních činidel)?		
Vyskytují se na lodi nějaké látky, které mohou vyvolat alergickou reakci?		
Je pravděpodobné, že pracovníci budou manipulovat s ledem nebo s jinými studenými médii?		
Vyskytují se na lodi problémy s osvětlením (např. oslňující odrazy, výrazné změny intenzity osvětlení)?		
Je pravděpodobné, že posádka bude vystavena vlivům špatného počasí?		
Stává se, že posádka musí provádět příliš mnoho úkonů (např. na základě požadavků, aby řada úkolů byla provedena najednou)?		
Jsou na lodi pracovníci, kteří vyžadují zvláštní ohledy (např. mladiství, těhotné ženy)?		
Vyskytují se na palubě ještě jiná nebezpečí, která nebyla uvedena v tomto kontrolním seznamu?		